

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

І. А. Воробйова, О. В. Пашенко

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до виконання контрольних та самостійних завдань
з дисципліни
“Аналіз банківської діяльності”

Рекомендовано Методичною радою НУК
Електронне видання на CD-ROM

Миколаїв 2010

УДК 303.64:658.012.1

Рецензент канд. екон. наук, проф. НУК Карась П.М.

Електронний аналог друкованого видання:

Воробйова І.А., Пащенко О.В. Методичні вказівки до виконання контрольних та самостійних завдань з дисципліни "Аналіз банківської діяльності". – Миколаїв: НУК, 2010. – 43 с.

Кафедра фінансів

Методичні вказівки містять основні питання пов'язані із виконанням контрольних і самостійних робіт студентами з дисципліни "Аналіз банківської діяльності" та опрацювання ними прийомів та методів аналізу. Призначені для створення у студентів системної уяви про проведення аналізу банківської діяльності та придбання ними навичок щодо виявлення й аналізу факторів ефективності діяльності банку, його прибутковості, доходності тощо.

Методичні вказівки призначені для студентів денної і заочної форми навчання спеціальності 8.050104 "Фінанси", можуть бути використані для студентів інших спеціальностей, викладачів вищих навчальних закладів, а також у системі перепідготовки та підвищення кваліфікації за економічними напрямками.

УДК 303.64:658.012.1

ВСТУП

Дисципліна "Аналіз банківської діяльності" входить до навчального плану підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня – бакалавр з фінансів. Методичні вказівки узагальнюють досвід інженерно-економічного факультету НУК з розробки методичної допомоги в організації самостійної роботи студентів. Усі рекомендації викладено відповідно до чинних нормативних актів Міністерства освіти і науки України, що регламентують підготовку бакалаврів. Методичні вказівки структурно виконані згідно навчальній програмі дисципліни "Аналіз банківської діяльності". Вони містять основні визначення, які вивчаються в цьому курсі, методику розрахунку основних фінансових показників, критерії економічної ефективності банківської діяльності, наведено типові ситуації.

Головними завданнями методичних вказівок є:

- вчасне ознайомлення студентів, особливо тих, що навчаються заочно, з тематикою та логічною структурою курсу, характером вимог та порядком роботи над теоретичними та практичними завданнями на самостійне опрацювання;
- недопущення помилок і внесення планомірності в роботу студентів та викладача;
- запропоновані методики комплексного системного аналізу основних фінансових показників діяльності банків з урахуванням вітчизняного досвіду;
- підвищення якості навчання.

Регламентація вимог і задач, визначених методичними вказівками, на думку авторів, повинна стимулювати опрацювання основних навичок проведення комплексного аналізу діяльності банку з урахуванням творчого підходу до формулювання висновків та рекомендацій в рамках чітко визначених загальнообов'язкових вимог до оформлення та порядку звітності за результатами самостійної роботи.

Вказівки щодо виконання контрольних і самостійних робіт призначені, передусім, для студентів денного і заочного відділення та системи післядипломної підготовки, що навчаються з метою отримання диплому спеціаліста з фінансів, або є пошукачами ступеня магістра з фінансів.

I. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. Аналіз активів та пасивів банку

Тема 1.1. Предмет, метод та інформаційне забезпечення аналізу діяльності комерційного банку

Роль аналізу в управлінні комерційним банком. Предмет, об'єкти, суб'єкти аналізу та його завдання. Методи та прийоми аналізу банківської діяльності. Види аналізу банківської діяльності. Організація аналітичної роботи в банках.

Література: [13], с. 19-30; [2], с. 5-20.

Тема 1.2. Аналіз власного капіталу банку

Сутність та види банківського капіталу. Основні підходи до аналізу власного капіталу. Оцінка вартості власного капіталу. Статутний капітал та порядок його формування. Аналіз резервного капіталу, спеціальних фондів і резервів. Аналіз нерозподіленого прибутку як складової власного капіталу. Аналіз субординованого капіталу. Аналіз власного капіталу за допомогою методу коефіцієнтів.

Література: [13], с. 33-51; [2], с. 20-59.

Тема 1.3. Аналіз зобов'язань банку

Економічна сутність зобов'язань банку, завдання аналізу та його інформаційна база. Аналіз динаміки та структури зобов'язань банку. Класифікація зобов'язань банку. Аналіз структури зобов'язань банку. Аналіз строкових депозитів. Аналіз депозитів до запитання аналіз використання міжбанківського кредиту у формуванні ресурсів банку. Аналіз ефективності формування та використання банківських ресурсів.

Література: [13], с. 51-69; [2], с. 59-107.

Тема 1.4. Загальний аналіз активних операцій банку

Зміст та завдання аналізу активних операцій банку. Горизонтальний та вертикальний аналіз операцій банку. Коефіцієнтний аналіз якості активів.

Література: [13], с. 69-78; [2], с. 107-121.

Тема 1.5. Аналіз кредитних операцій банку

Значення, завдання та інформаційне забезпечення аналізу. Аналіз масштабів і динаміки кредитних вкладень. Аналіз оборотності позик. Аналіз погашення виданих позик. Аналіз диверсифікації кредитних вкладень. Аналіз структури кредитного портфеля. Оцінки якості кредитного портфеля з погляду ризику. Аналіз якості кредитного портфеля банку з погляду захищеності від можливих втрат. Аналіз дохідності та ефективності кредитних операцій.

Література: [13], с. 78-97; [2], с. 121-169.

Тема 1.6. Аналіз операцій з цінними паперами

Основні завдання, джерела інформації та основні підходи до аналізу. Аналіз структури операцій з цінними паперами. Аналіз вартості грошей у часі та дисконтування. Аналіз інфляційного впливу на реальну дохідність операцій із ЦП. Критерії альтернативного вибору фінансових інвестицій. Аналіз методів оцінки фінансових інвестицій. Аналіз дохідності операцій із цінними паперами.

Література: [13], с. 97-106; [2], с. 169-217.

Тема 1.7. Аналіз інших активно-пасивних операцій

Аналіз лізингових операцій банку. Сутність, завдання та інформаційна база лізингових операцій банку. Аналіз масштабів та динаміки лізингових операцій. Аналіз дохідності та рентабельності лізингових операцій. Аналіз факторингових операцій банку. Сутність факторингу, його види та інформаційна база. Аналіз динаміки та структури факторингових операцій. Аналіз ризикованості факторингових операцій. Аналіз ефективності факторингових операцій. Аналіз форфетингових операцій.

Література: [13], с. 113-127; [2], с. 258-287.

Модуль 2. Аналіз і оцінка фінансових результатів та фінансового стану банку

Тема 2.1. Аналіз доходів і витрат банку

Значення, завдання та інформаційне забезпечення аналізу доходів і витрат банку. Аналіз доходів. Загальний підхід до аналізу доходів банку. Аналіз обсягів, динаміки та структури доходів банку. Факторний аналіз доходів. Аналіз і оцінка рівня дохідності банку. Аналіз витрат. Загальний

підхід до аналізу витрат. Аналіз обсягів, динаміки та структури витрат. Факторний аналіз витрат.

Література: [13], с. 127-140; [2], с. 348-395.

Тема 2.2. Аналіз прибутку і рентабельності банку

Значення, завдання та інформаційне забезпечення аналізу прибутку і рентабельності банку. Загальний аналіз прибутку. Аналіз прибутку і рентабельності на мікроекономічному рівні. Факторний аналіз прибутку. Оцінка ефективності діяльності. Факторний аналіз норми прибутку на капітал. Аналіз фінансової міцності банку за доходом і прибутком. Аналіз ефективності діяльності банків на макрорівні. Аналіз динаміки та макроекономічних тенденцій прибутків і ефективності. Аналіз рентабельності. Аналіз прибутковості окремих банківських продуктів, клієнтів, ринків.

Література: [13], с. 140-153; [2], с. 295-436.

Тема 2.3. Аналіз і оцінка фінансового стану комерційного банку

Значення, завдання та інформаційне забезпечення. Аналіз фінансової стійкості. Аналіз ділової активності. Аналіз ліквідності. Аналіз ефективності управління. Рейтингові системи оцінки фінансового стану комерційних банків. Роль і значення рейтингової оцінки діяльності банків. Рейтингова система CAMEL.

Література: [13], с. 185-208; [2], с. 555-593.

Перелік тем рефератів 1-го модуля:

1. Теоретичні основи аналізу банківської діяльності.
2. Організація аналітичної роботи в комерційному банку.
3. Аналіз структури пасивів комерційного банку.
4. Аналіз власного капіталу банку.
5. Аналіз зобов'язань банку.
6. Аналіз депозитів до запитання.
7. Аналіз строкових депозитів.
8. Аналіз ефективності формування ресурсної бази банку.
9. Аналіз розрахунково-касових операцій.
10. Аналіз структури активів комерційного банку.
11. Аналіз кредитних операцій банку.
12. Аналіз ефективності кредитних операцій.
13. Аналіз ефективності розміщення ресурсів.
14. Аналіз валютних операцій банку.
15. Аналіз операцій банку з цінними паперами.
16. Аналіз операцій банку з міжбанківського кредитування.
17. Аналіз лізингових операцій банку.
18. Аналіз факторингових операцій банку.

Перелік тем рефератів 2-го модуля:

1. Аналіз доходів банку.
2. Аналіз витрат банку.
3. Аналіз фінансових результатів діяльності банку.
4. Стратегічний аналіз прибутковості роботи банку.
5. Аналіз відносних показників прибутковості роботи банку.
6. Аналіз ліквідності комерційного банку.
7. Аналіз фінансової стійкості банку.
8. Рейтингова оцінка діяльності комерційного банку "CAMEL".
9. Аналіз грошових потоків банку.
10. Аналіз ділової активності комерційного банку.
11. Відкриті рейтингові оцінки діяльності банків.
12. Аналіз банківських ризиків.
13. Контроль за дотриманням економічних нормативів діяльності банків з боку НБУ.
14. Узагальнююча оцінка діяльності банку на основі дистанційного аналізу.

II. ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ ТЕОРЕТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Мета, завдання аналізу залежно від суб'єктів аналізу.
2. Роль аналізу в управлінні фінансами комерційного банку.
3. Зміст механізму аналізу як функції управління фінансами комерційного банку.
4. Сутність фінансового, управлінського, та операційно-вартісного аналізу.
5. Поняття методу і методики аналізу.
6. Діагностичний апарат фінансового аналізу.
7. Основні технічні прийоми, що використовуються в аналізі банківської діяльності.
8. Організація аналітичної роботи в банках.
9. Етапи аналітичної роботи та їх характеристика.
10. Поняття стратегічного аналізу банківської діяльності.
11. Інформаційне забезпечення банківського аналізу.
12. Види залученої до аналізу інформації та їх класифікація.
13. Техніка перевірки достовірності інформації.
14. Загальний аналіз структури пасивів комерційного банку.

15. Поняття власного капіталу банку та його функцій.
16. Методика розрахунку основного та додаткового капіталу, згідно з чинною інструкцією.
17. Аналіз достатності власного капіталу.
18. Імобілізація власного капіталу. Її вплив на наявність власного оборотного капіталу банку.
19. Аналіз впливу основних факторів на зміну статутного фонду, резервного фонду, спеціальних фондів і резервів та нерозподіленого прибутку.
20. Аналіз структури залучених та запозичених коштів банку.
21. Недоліки та переваги різних складових ресурсної бази банку.
22. Методика розрахунку показників, за допомогою яких аналізують депозити до запитання.
23. Методика розрахунку показників, за допомогою яких аналізують строкові депозити.
24. Аналіз оптимального співвідношення строкових та онкольних депозитів з урахуванням відповідних коефіцієнтів.
25. Аналіз міжбанківських кредитів.
26. Аналіз дотримання банком рівня обов'язкового резервування.
27. Визначення обсягу ефективних кредитних ресурсів. Стратегічний аналіз ефективності формування ресурсної бази банку.
28. Класифікація активів за такими ознаками, як ліквідність, дохідність, ризикованість.
29. Методика розрахунку коефіцієнтів дохідності активів та ризикованості активів.
30. Загальний аналіз динаміки та структури активів.
31. Аналіз активів з позиції ліквідності.
32. Аналіз структури кредитного портфеля.
33. Методика аналізу якості кредитного портфеля з позиції ризику.
34. Методика розрахунку нормативних показників, що характеризують диверсифікацію кредитних вкладень.
35. Аналіз дохідності та прибутковості кредитних операцій.
36. Види цінних паперів та операції банку з ними.
37. Система показників, що характеризують якість цінних паперів.
38. Аналіз дохідності операцій з цінними паперами.
39. Особливості аналізу операцій банку з векселями.
40. Види валютних операцій банку.
41. Загальна методика аналізу валютних операцій.
42. Аналіз структури та динаміки валютних операцій.

43. Сутність факторингових, лізингових операцій, овердрафту. Їх місце в структурі активних операцій банку.
44. Загальна методика аналізу факторингових операцій.
45. Аналіз лізингових операцій.
46. Аналіз агентських послуг банку.
47. Аналіз форфетингових операцій та овердрафту.
48. Класифікація банківських доходів та групування статей доходів за певними ознаками.
49. Основні напрямки, задачі та інформаційна база аналізу доходів та витрат банку.
50. Аналіз структури доходів банку.
51. Методика факторного аналізу доходів від кредитних операцій.
52. Порядок розрахунку відносних показників дохідності банку.
53. Структурний аналіз витрат банку.
54. Факторний аналіз витрат банку.
55. Методика розрахунку відносних показників витратності.
56. Прибуток як економічна категорія. Його роль для банку.
57. Аналіз динаміки абсолютного розміру прибутку та розрахунок темпів його зростання.
58. Фактори, що впливають на формування балансового та чистого прибутку.
59. Методика факторного аналізу прибутку від реалізації кредитів.
60. Стратегічний аналіз прибутковості діяльності банку.
61. Система відносних коефіцієнтів прибутковості роботи банку.
62. Поняття "ліквідність балансу" і "ліквідність банку". Поняття "ліквідності активів" та "ліквідності пасивів".
63. Поняття платоспроможності банку.
64. Фактори, що впливають на ліквідність банку.
65. Нормативні показники ліквідності, методика їх розрахунку.
66. Додаткові показники, що характеризують ліквідність банку.
67. Показники платоспроможності банку, методика їх розрахунку, нормативне значення.
68. Система показників, що характеризують ділову активність банку.
69. Поняття фінансової стійкості банку. Основні показники, що характеризують фінансову стійкість банку.
70. Узагальнююча оцінка надійності банку.
71. Рейтингова система оцінки надійності банків "CAMEL".
72. Класифікація банківських ризиків.

III. ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ І МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЇХ ВИКОНАННЯ

За матеріалами оприлюдненої інформації Національного банку України про діяльність вітчизняних банків з сайту www.bank.gov.ua необхідно обрати один із банків згідно з порядковим номером у списку академічної групи.

Самостійно зібрати оприлюднену інформацію з сайту www.stock-market.gov.ua про роботу обраного банку за період від першого кварталу минулого року до першого кварталу звітного року включно. У тексті вказати дату його заснування, місце знаходження головної контори.

За матеріалами оприлюдненої інформації побудувати аналітичні таблиці, де вирахувати значення показників, а також у висновках викласти власну думку про відповідну фінансову ситуацію у досліджуваному банку.

Завдання 1. Дати оцінку узагальненим показникам фінансового стану (табл. 1) і розвитку банку. Згідно з концепціями фінансового обліку, зв'язок між активами, зобов'язаннями і капіталом банку має такий вигляд:

$$A = 3 + K;$$

де A – чисті активи; 3 – зобов'язання; K – капітал.

Таблиця 1. Динаміка основних показників роботи банку

№ з/п	Показники	Форма звітності	I кв. минулий рік	II кв.	III кв.	IV кв.	I кв. звітний рік	
1	2	3	4	5	6	7	8	
1.	Чисті активи (A) сума, тис. грн							
	динаміка, %							
2.	Зобов'язання (З) сума, тис. грн							
	динаміка, %							
3.	Капітал (К) сума, тис. грн							
	динаміка, %							
4.	Фінансовий результат сума, тис. грн		рядок25 Форма 2					
	динаміка, %							

Продовж. табл.1

№ з/п	Показники	Форма звітності	I кв. минулий рік	II кв.	III кв.	IV кв.	I кв. звітний рік
1	2	3	4	5	6	7	8
5.	Прибутковість статутного капіталу, коп.	рядок 25 Форма 2/ рядок 37					
	динаміка, %	Форма 1					
6.	Прибутковість чистих активів, коп.	рядок 25 форма 2/ рядок 1					
	динаміка, %						

Завдання 2. Проаналізувати нарощення банком власного капіталу (табл. 2). Звернути увагу на ранги банку за обсягом статутного і власного капіталу у групі банків та банківській системі, відповідність власного капіталу вимогам наглядових органів НБУ. Показати динаміку структури капіталу у вигляді стовпчикової діаграми.

Таблиця 2. Динаміка складових власного капіталу банку, тис. грн

№ з/п	Показники	Форма звітності	I кв. минулий рік	II кв. минулий рік	III кв. минулий рік	IV кв. минулий рік	I кв. звітний рік
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Статутний капітал сума	Форма 1 рядок 30					
	динаміка, %						
2.	Капіталізовані дивіденди сума	Форма 1 рядок 40					
	динаміка, %						
3.	Акції, викуплені в акціонерів сума	Форма 1 рядок 38					
	динаміка, %						
4.	Емісійні різниці сума	Форма 1 рядок 39					
	динаміка, %						
5.	Резерви сума	Форма 1 рядок 40-43					
	динаміка, %						

Продовж. табл.2

№ з/п	Показники	Форма звітності	I кв. минулий рік	II кв. минулий рік	III кв. минулий рік	IV кв. минулий рік	I кв. звітний рік
1	2	3	4	5	6	7	8
6.	Переоцінка основних засобів сума	Форма 1 рядок 41					
	динаміка, %						
7.	Нерозподілений прибуток сума	Форма 1 рядок 44					
	динаміка, %						
8.	Разом власного капіталу сума	Форма 1 рядок 46					
	динаміка, %						
9.	Офіційний курс гривні до євро						
10.	Власний капітал, євро	рядок 8 / рядок 9					
11.	Власний капітал за вимогами НБУ, євро	75000 тис. грн					

Завдання 3. Проаналізувати активи комерційного банку в динаміці та за структурою (табл. 3). Оцінку загальних активів дати з огляду на рейтинг у групі банків і в банківській системі. Структуру активів показати у вигляді секторної, радіальної або стовпчикової діаграми (за вибором).

Таблиця 3. Динаміка складових активів банку, тис. грн

№ з/п	Показники	Форма звітності	I кв. минулий рік	II кв. минулий рік	III кв. минулий рік	IV кв. минулий рік	I кв. звітний рік
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Грошові кошти та їх еквіваленти сума	Форма 1 рядок 1					
	питома вага, %						
	динаміка, %						
2.	Торгові цінні папери сума	Форма 1 рядок 2					
	питома вага, %						
	динаміка, %						

Продовж. табл.3

№ з/п	Показники	Форма звітності	І кв. минулий рік	ІІ кв. минулий рік	ІІІ кв. минулий рік	ІV кв. минулий рік	І кв. звітний рік
1	2	3	4	5	6	7	8
3.	Кошти в інших банках сума	Форма 1					
	питома вага, %	рядок 4					
	динаміка, %						
4.	Цінні папери на продаж сума	Форма 1					
	питома вага, %	рядок 6					
	динаміка, %						
5.	Високоліквідні активи сума	Рядок 1 +					
	питома вага, %	Рядок 2 +					
	динаміка, %	Рядок 3 + Рядок 4,					
6.	Кредити та заборгованість клієнтів сума	Форма 1					
	питома вага, %	рядок 5					
	динаміка, %						
7.	Інвестиційна нерухомість сума	Форма 1					
	питома вага, %	рядок 9					
	динаміка, %						
8.	Довгострокові вкладення до асоційованих компаній та дочірніх установ сума	Форма 1					
	питома вага, %	рядок 16					
	динаміка, %						
9.	Кредитно-інвестиційний портфель сума	рядок 6 +					
	питома вага, %	7 + 8					
	динаміка, %						

Продовж. табл.3

№ з/п	Показники	Форма звітності	І кв. минулий рік	ІІ кв. минулий рік	ІІІ кв. минулий рік	ІV кв. минулий рік	І кв. звітний рік
1	2	3	4	5	6	7	8
10.	Основні засоби і нематеріальні активи сума	Форма 1 рядок 13					
	питома вага, %						
	динаміка, %						
11.	Інші фінансові активи сума	Форма 1 рядок 14					
	питома вага, %						
	динаміка, %						
12.	Інші активи сума	Форма 1 рядок 15					
	питома вага, %						
	динаміка, %						
13.	Усього активів сума	Форма 1 рядок 17					
	питома вага, %						
	динаміка, %						
14.	Ранг у групі банків						
15.	Ранг у рейтингу банків						

Завдання 4. Проаналізувати зобов'язання комерційного банку в динаміці та за структурою (табл. 4). Дати оцінку загальних зобов'язань з огляду на рейтинг у групі банків і в банківській системі. Показати структуру зобов'язань у вигляді секторної, радіальної або стовпчикової діаграми (за вибором).

Таблиця 4. Динаміка складових зобов'язань банку тис. грн

№ з/п	Показники	Форма звітності	І кв. минулий рік	ІІ кв. минулий рік	ІІІ кв. минулий рік	ІV кв. минулий рік	І кв. звітний рік
1.	Кошти банків сума	Форма 1 рядок 24					
	питома вага, %						

Продовж. табл.4

№ з/п	Показники	Форма звітності	I кв. минулий рік	II кв. минулий рік	III кв. минулий рік	IV кв. минулий рік	I кв. звітний рік
2.	Кошти клієнтів сума	Форма1 рядок25+26					
	питома вага, %						
	динаміка, %						
3.	Інші залучені кошти сума	Форма1 рядок28					
	питома вага, %						
	динаміка, %						
4.	Депозити банку сума	ряд. 2 + 3,					
	питома вага, %						
	динаміка, %						
5.	Боргові цінні папери, емітовані банком сума	Форма1 рядок27					
	питома вага, %						
	динаміка, %						
6.	Інші фінан- сові зобов'я- зання сума	Форма1 рядок32					
	питома вага, %						
	динаміка, %						
7.	Інші зобов'язання сума	Форма1 рядок33					
	питома вага, %						
	динаміка, %						
8.	Усього зобов'язань сума	Форма1 рядок36					
	динаміка, %						

Продовж. табл.4

№ з/п	Показники	Форма звітності	I кв. минулий рік	II кв. минулий рік	III кв. минулий рік	IV кв. минулий рік	I кв. звітній рік
8.	Усього зобов'язань сума	Форма1 рядок36					
	динаміка, %						
9.	Ранг у групі банків						
10.	Ранг у рейтингу банків						

Завдання 5. Проаналізувати показники ліквідності та активності роботи банку на фінансовому ринку (табл. 5). Основний капітал банку = Форма1 рядки (46+24+25-25.2+26-26.2+34).

Таблиця 5. Динаміка ліквідності та розвитку банку, тис. грн

№ з/п	Показники	Базовий рік	Поточний рік	Відхилення	
				абсолютне	відносне
1.	Високоліквідні активи				
2.	Кредитно-інвестиційний портфель				
3.	Чисті активи				
4.	Кошти банків				
5.	Основні засоби і нематеріальні активи				
6.	Депозити банку				
7.	Основний капітал банку				
8.	Власний капітал банку				
9.	Частка високоліквідних активів у чистих активах, %				
10.	Відношення коштів кредитно-інвестиційного портфеля до депозитів і отриманих коштів від інших банків, %				
11.	Відношення коштів банків і депозитів до власного капіталу, %				

Продовж. табл.5

№ з/п	Показники	Базовий рік	Поточний рік	Відхилення	
				абсолютне	відносне
12.	Частка коштів банків і депозитів у зобов'язаннях банку, %				
13.	Частка основних засобів і нематеріальних активів у чистих активах банку, %				
14.	Рівень чистих активів на одну гривню власного капіталу, грн				
15.	Рівень основного капіталу на одиницю активів, %				

Завдання 6. Аналіз доходів.

Фінансовий стан банку характеризується такими показниками, як доходи, витрати, прибуток (збиток) – різниця між доходами і витратами, чистий прибуток – після сплати податку. З метою виявлення резервів зростання прибутковості банківської діяльності як джерела формування банківського капіталу, що забезпечує стабільність фінансового стану банку, здійснюється комплексний аналіз його доходів і витрат.

Оцінка фінансового стану банку базується на аналізі доходів і витрат з використанням таких методів фінансового аналізу:

а) горизонтальний (часовий) аналіз – порівняння кожного напрямку доходів або витрат з попереднім періодом;

б) вертикальний (структурний) аналіз – визначення структури окремих видів, груп або напрямів доходів і витрат з визначенням впливу кожного чинника на результат у цілому;

в) трендовий аналіз – порівняння кожної позиції доходів або витрат комерційного банку з сукупністю попередніх періодів та визначення тренду, тобто основної тенденції динаміки обраного показника; аналіз здійснюється на основі фактичних даних за минулі роки, у закордонній практиці використовується період тривалістю не менше трьох років;

г) аналіз відносних коефіцієнтів – розрахунок співвідношення між окремими позиціями активів, пасивів, доходів та витрат або напрямами різних форм звітності з метою визначення взаємозв'язків між показниками.

Доцільно використовувати для аналізу доходів і витрат такі відносні показники:

◆ коефіцієнти розподілу, що визначають, яку частину від групи абсолютних показників становить той чи інший абсолютний показник фінансового стану;

◆ коефіцієнти кореляції, які визначають відношення між різними по суті абсолютними показниками фінансового стану або їх лінійними комбінаціями, що мають різну економічну значимість.

Отже, значення аналізу доходів і витрат комерційного банку полягає в ефективному управлінні його доходністю, тобто у виявленні резервів зростання прибутковості банківської діяльності та формуванні пропозицій щодо використання виявлених резервів.

Доходи комерційного банку – це зростання економічних вигід протягом періоду, що аналізується, в результаті реалізації банківського продукту та іншої діяльності банку у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань.

Здійснюючи аналіз доходів, необхідно:

- вивчити динаміку і структуру доходів за напрямками та постатейно;
- оцінити виконання фінансового плану за доходами;
- оцінити рівень доходів на одну гривню, розміщених в активи коштів;
- здійснити факторний аналіз та виявити резерви збільшення доходності банку;
- забезпечити ефективне управління доходом з метою зростання прибутковості банківської діяльності.

Аналіз обсягів, динаміки та структури доходів банку

Для оцінювання ефективності банківської діяльності передбачається перегрупування доходних статей звіту про фінансові результати банку відповідно до типових напрямів доходів: розрізняють процентні доходи, основним джерелом яких є продуктивні активи, та непроцентні доходи банку, що містять комісійні, торговельні, інші операційні та непередбачені доходи. Попередній аналіз здійснюється за цими напрямками доходів. Схема розрахунків:

$$D = D_{\text{п}} + D_{\text{н}},$$

де D – загальна сума доходів банку; $D_{\text{п}}$ – процентні доходи; $D_{\text{н}}$ – непроцентні доходи.

Значення кожного напрямку доходів у формуванні сукупного доходу банку оцінюється через визначення відповідної частки у загальному обсязі, а в динаміці сума абсолютних відхилень дорівнюватиме загальному збільшенню доходу:

$$\Delta D = \Delta D_{\text{п}} + \Delta D_{\text{н}},$$

де ΔD , ΔD_p , ΔD_n – зміна загальної суми доходів, процентних та не-процентних доходів відповідно.

Загальний аналіз доходів пропонується починати з розгляду їх динаміки і структури, оцінка яких передбачає ряд таких розрахунків:

– визначається відношення абсолютного відхилення кожної статті доходів до загального приросту результативного показника, тобто частка приросту кожного виду доходів до величини приросту сукупного доходу банку, що розраховується за формулою:

$$\Delta D_i : \Delta D,$$

де ΔD_i – зміна конкретного виду доходів банку;

– оцінюється вплив зміни величини кожного виду доходів на темп приросту результативного показника, тобто можна розрахувати, на скільки процентів відносно базового рівня змінився загальний обсяг доходу під впливом конкретного виду доходу, що розраховується за формулою:

$$\Delta D_i : \Delta D \cdot 100 \%,$$

де ΔD_i – зміна окремого виду доходів; D_0 – загальний обсяг доходу у базовому періоді.

Відповідно до розглянутої моделі може бути використана така система:

$$\Delta D : D_0 = \Delta D_p : D_0 + \Delta D_n : D_0.$$

Уявлення про вплив на динаміку сукупного доходу банку, зміни величини окремих видів доходів і одночасно їх структури дає індексний метод аналізу, який розраховують за формулою:

$$I^D = D_1 : D_0 = I_p^D \cdot d_p + I_n^D \cdot d_n,$$

де I^D , I_p^D , I_n^D – індекси, що відображають темп зміни відповідно загальної величини доходу, величини процентних і непроцентних доходів і розраховуються так: $I_p^D = D_{p1} : D_{p0}$; $I_n^D = D_{n1} : D_{n0}$;

d_p , d_n – питома вага у загальному обсязі доходів відповідно величини процентних і непроцентних доходів у базовому періоді, що розраховуються за формулою:

$$d_p = D_{p0} : D_0; \quad d_n = D_{n0} : D_0.$$

Тільки структура сукупного доходу банку у базовому періоді пояснює невідповідність між темпами зростання окремих видів доходів та рівнем впливу цих змін на темпи зростання загальної величини доходів.

Загальний аналіз динаміки доходних статей може здійснюватись через порівняння з показниками бізнес-плану комерційного банку або з даними попереднього періоду відповідно табл.6

Таблиця 6. Загальний аналіз виконання плану з доходу

Показник	Попередній		Звітній		Відхилення		
	Д ₀	%	Д ₁	%	ΔД	% до Д ₀	ΔД _i
							ΔД
Процентні доходи, Д _п							
Непроцентні доходи, Д _н							
Разом доходів, Д							

На підставі наведених у табл. 6 розрахунків зробити висновок:

1. Як змінився фактичний обсяг доходів порівняно з планом, за рахунок чого це відбулося;

2. Порівняти частку зміни процентних доходів у зміні фактичного обсягу доходів у відношенні з показниками фінансового плану;

3. З використанням індексного методу проаналізувати темп зміни фактичного обсягу доходів банку.

Загальна оцінка доходів банку за їх напрямками, як це передбачено у звіті про фінансові результати, здійснюється за допомогою аналітичної табл. 7.

За даними табл. 7 необхідно зробити висновки про:

1. Загальні доходи банку за період, який аналізується.

2. За рахунок чого відбулося зростання;

Таблиця 7. Загальна оцінка структури і динаміки доходів

Напрямки доходів	Базовий рік		Звітний рік		Відхилення		
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	% до бази
1. Процентний дохід							
2. Комісійний дохід							
3. Чистий торговельний дохід							
4. Інший дохід							
5. Непередбачений дохід							

Продовж. табл.7

Напрямки доходів	Базовий рік		Звітний рік		Відхилення		
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	% до бази
6. Разом доходів							
У тому числі:							
процентні							
непроцентні							

3. Загальний висновок до оцінки доходів банку.

Детальний аналіз доходів здійснюється постатейно за кожною групою доходів (табл. 8).

Таблиця 8. Порівняльний аналіз постатейної структури і динаміки доходів

Статті доходів	Базовий період		Звітний період		Відхилення	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	% до підсумку
1. Процентні доходи, всього						
У тому числі:						
від кредитів наданих						
від коштів, розміщених у банках						
від цінних паперів						
2. Комісійні доходи, всього						
У тому числі:						
від операцій з банками						
від операцій з клієнтами						
3. Чистий торговельний дохід						
У тому числі:						
від іноземної валюти						
від цінних паперів						
4. Інші операційні доходи						
5. Разом доходів						

За даними таблиці 8 визначити:

1. Змінились доходи банку за аналізований період і чому.
2. Як змінились надходження від комісійних.
3. Які зміни відбулись в структурі доходу.

Збільшення надійності банку залежить від того, у який спосіб диверсифікована структура напрямів його доходів. Банкам рекомендується розширювати спектр платних послуг клієнтам – брокерські, довірчі, надання консультативної допомоги тощо. Створюючи дохід від надання послуг, комерційні банки значно збільшують свій прибуток. Але стійка тенденція до значних темпів зростання таких доходів може свідчити про погіршення управління активними операціями банку або кон'юнктури кредитного ринку. Крім того, може мати місце недоцільно високе зростання непроцентних витрат на обслуговування клієнтів. Тому ступінь використання комерційним банком нетрадиційних джерел отримання доходів показує аналіз непроцентних доходів, який здійснюється за допомогою структурно-динамічних таблиць.

Необхідно врахувати, що величина непроцентних доходів залежить від витрат, пов'язаних з обслуговуванням клієнтів, комісії інших банків за аналогічні послуги, рівня маркетингових досліджень, автоматизації діяльності банку тощо.

Наступним етапом аналізу доходів є вивчення факторів, які впливають на зміну величини отриманих доходів та визначення можливостей її збільшення, що здійснюється за допомогою факторного аналізу кожної групи і видів доходів відповідно до наведених нижче аналітичної таблиці (табл.9).

За даними табл. 9 визначимо вплив наступних факторів на величину процентних доходів $D_{п}$:

1.Зміни обсягу дохідних активів $A_{д}$:

$$D_{п}(A_{д}) = D_{п0} \cdot [(A_{д1} : A_{д0}) - 1] ;$$

- у процентах:

$$D_{п}(A_{д}) : D_{п0} \cdot 100 \% .$$

2.Зміни структури дохідних активів $Ч_{к}, Ч_{цп}$:

$$D_{п}(Ч_{к}, Ч_{цп}) = (D_{п0}^к \cdot Ч_{к1} + D_{п0}^{цп} \cdot Ч_{цп1}) : 100 - D_{п0} = ;$$

- у процентах:

$$D_{п}(Ч_{к}, Ч_{цп}) : D_{п0} \cdot 100 \% .$$

Зміни середньої відсоткової ставки за видами дохідних активів $i_{сеп}$:

$$D_{п}(i_{сеп}) = (D_{п1} - D_{п0}) - D_{п}(A_{д}) - D_{п}(Ч_{к}, Ч_{цп});$$

- у процентах:

$$D_{\text{п}}(i_{\text{сеп}}) : D_{\text{п0}} \cdot 100 \% .$$

Таблиця 9. Факторний аналіз доходів банку

Показник	Базовий рік		Звітний рік		Відхилення	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
1. Дохідні активи, $A_{\text{д}}$		*		*		
2. Процентні доходи разом, $D_{\text{п}}$						
3. Процентні доходи за кредитами		*				
4. Частка процентних доходів за кредитами, $Ч_{\text{к}}$	*		*			
5. Процентні доходи за цінними паперами		*				
6. Частка процентних доходів за цінними паперами, $Ч_{\text{щ}}$	*		*			
7. Середня процентна ставка за дохідними активами, $i_{\text{сеп}}$	*		*			

За даними таблиці 9 проаналізувати:

1. Як змінились процентні активи які наслідки це мало для банку.
2. Як змінилась середня процентна ставка і на що це вплинуло.
3. Проаналізувати структуру доходних активів.

Особливим етапом аналізу доходів є оцінка дохідності окремих видів банківських операцій через порівняння обсягу доходу, отриманого за конкретною операцією, та величини коштів за відповідною статтею активу балансу. Для забезпечення зіставлення даних балансу та звіту про фінансові результати необхідно побудувати так званий баланс "середніх капіталів", що являє собою аналітичну таблицю, яка містить надані середні величини для граничних звітних дат показників статей балансу банку. При цьому здійснюється перегрупування статей балансу відповідно до напрямів звіту про фінансові результати. У такий спосіб щодо групи процентних доходів $D_{\text{п}}$ визначається середня величина групи статей балансу, яку складають "працюючі", процентні або дохідні активи банку $A_{\text{сеп}}^{\text{д}}$.

Отже, дохідність працюючих активів ($P_{\text{д}}$) визначається за формулою:

$$P_{\text{д}} = D_{\text{п}} / A_{\text{сеп}}^{\text{д}}$$

У цілому зміна обсягу доходів банку залежить від зміни обсягу операцій, рівня їх доходності та структури активів з різним рівнем доходності.

Поряд з вивченням структури доходів, їх динаміки, визначенням впливу відповідних факторів на відхилення фактичного обсягу доходів за кожним напрямом від бізнес-плану, а також розв'язанням інших традиційних завдань аналізу особливу увагу необхідно приділити специфічності аналізу кожної підгрупи процентних доходів через їх відношення до відповідної величини доходних активів, що використані. Такий аналіз здійснюється за допомогою визначення тенденції зміни коефіцієнтів, які відображені у табл. 10 у динаміці за кілька періодів.

З табл. 10 зробити висновок за рахунок якого виду активних операцій банку досягається зростання процентних доходів.

Вивчаючи за допомогою горизонтального аналізу за кілька періодів динаміку кожної групи доходів банку відносно величини відповідних активів, що використані для їх отримання, необхідно усунути невизначеність оцінки деяких груп доходів кредитної установи. Так, причиною зниження величини отриманих банком прострочених процентів може бути зростання обсягу кредитів, не сплачених клієнтами, а не тільки зменшення обсягу проблемних позичок. Порівнюючи величину отриманих процентів з обсягом прострочених кредитів, можна встановити причини зміни відповідних доходів банку.

Таблиця 10. Показники рівня доходності активів банку

Показник	Чисельник	Знаменник	Період		
			T ₁	T ₂	T ₃
P _{д1}	Проценти, отримані від наданих кредитів	Загальна сума наданих кредитів			
P _{д2}	Проценти, отримані від короткострокових кредитів	Величина наданих короткострокових кредитів			
P _{д3}	Проценти, отримані від довгострокових кредитів	Величина наданих довгострокових кредитів			
P _{д4}	Проценти, отримані від наданих МБК	Загальна сума наданих МБК			
P _{д5}	Проценти за відкритими рахунками	Величина відкритих рахунків			
P _{д6}	Проценти, отримані за депозитами	Сума депозитів, передбачених угодами			
P _{д7}	Проценти за кредити, що не повернені у строк	Сума неповернених кредитів			

Продовж. табл.10

Показник	Чисельник	Знаменник	Період		
			T ₁	T ₂	T ₃
P _{д8}	Отримані прострочені проценти	Загальна величина прострочених кредитів			
P _{д9}	Проценти, отримані від інших розміщених коштів	Сума інших коштів, за якими сплачуються проценти			
P _д	Процентні доходи D _п	Дохідні активи A ^д			

Якщо зростає показник першого співвідношення, то знижена величина прострочених кредитів, яка має позитивну оцінку. У разі зростання другого показника збільшується обсяг не сплачених позичальниками кредитів.

Для оцінки рівня дохідності банку можна використати методику коефіцієнтного аналізу доходів, який базується на факторному аналізі таких показників:

1. Коефіцієнт дохідності активів $K_d(A)$, що визначається відношенням сукупного доходу (D) до загальних активів (A), який показує величину отриманих доходів на 1 грн банківських активів:

$$K_d(A) = D : A.$$

2. Коефіцієнт дохідності продуктивних (дохідних) активів $K_d(A^d)$, що визначається відношенням сукупного доходу до величини дохідних активів (A^d), який є різновидом попереднього коефіцієнта і характеризує "віддачу" дохідних активів:

$$K_d(A^d) = D : A^d.$$

3. Коефіцієнт операційної дохідності $K_{оп}(A^d)$, який визначається відношенням операційних доходів банку $D_{оп}$ до величини дохідних активів:

$$K_{оп}(A^d) = D_{оп} : A^d.$$

Операційні доходи містять: доходи за кредитними операціями та розміщеними депозитами, за відкритими рахунками, за операціями з цінними паперами та іноземною валютою тощо, тобто доходи від операційної діяльності банку.

4. Коефіцієнт неопераційної дохідності $K_{ноп}(A^d)$, що визначається співвідношенням неопераційних доходів $D_{ноп}$ та дохідних активів банку:

$$K_{ноп}(A^d) = D_{ноп} : A^d.$$

Неопераційні доходи включають: дивіденди від участі в капіталі інших банків і підприємств, позитивні курсові різниці від переоцінки рахунків в іноземній валюті, доходи від оренди або реалізації майна, отримані штрафи, пені та інші позареалізаційні доходи тощо.

Коефіцієнти дохідності $K_{оп}(A^д)$ і $K_{ноп}(A^д)$ є складовими попереднього коефіцієнта $K_д(A^д) = K_{оп}(A^д) + K_{ноп}(A^д)$ і тому дають якісну характеристику складу доходів та віддачі дохідних активів.

Аналіз тенденції зазначених коефіцієнтів у динаміці дає змогу визначити зростання або зниження дохідності банку, а їх факторний аналіз дає можливість кількісно оцінити вплив на них величини сукупного доходу, його якісного складу, величини дохідних активів та активів у цілому.

Аналіз дохідності з урахуванням зазначених коефіцієнтів здійснюється за допомогою даних табл. 11.

З даних табл. 11 за допомогою методу ланцюгових підстановок оцінити вплив відповідних факторів на зміну коефіцієнта дохідності.

Для цього розрахувати скоригований коефіцієнт:

$$K_1 = D_1 : A^д_0 .$$

Вплив величини сукупних доходів визначається як різниця між скоригованим коефіцієнтом та значенням коефіцієнта дохідності $K_д(A^д)$ за II квартал

$$F(1) = K_1 - K_д(A^д)_0 .$$

Таблиця 11. Коефіцієнтний аналіз дохідності банку

Показник	II квартал		III квартал		Відхилення		Темп зростання
	тис. грн	%	тис. грн	%	абсолютне	%	
1. Активи разом, А						*	
У тому числі: дохідні активи, А ^д							
2. Разом доходів, Д						*	
У тому числі: операційні доходи неопераційні доходи							
3. Коефіцієнт дохідності активів		*		*		*	
4. Коефіцієнт дохідності, $K_д(A^д)$		*		*		*	

Продовж. табл.11

Показник	II квартал		III квартал		Відхилення		Темп зростання
	тис. грн	%	тис. грн	%	абсолютне	%	
5. Коефіцієнт операційної дохідності		*		*		*	
6. Коефіцієнт неопераційної дохідності активів		*		*		*	

Зробити висновок:

1. Як змінилась величина доходу і до чого це призвело.
2. Як змінилась величина дохідних активів і результат цього.

Величини дохідних активів – визначається як різниця між значенням коефіцієнта $K_d(A^A)$ за III квартал та скоригованим коефіцієнтом K_1 :

$$F(2) = K_d(A^A)_1 - K_1.$$

Сукупний вплив двох факторів на коефіцієнт дохідності:

$$F(1) + F(2) = [K_1 - K_d(A^A)_0] + [K_d(A^A)_1 - K_1] =$$

Отримані результати факторного аналізу можна деталізувати, якщо використати таку залежність коефіцієнтів дохідності:

$$\begin{aligned} K_d(A^A) &= D : A^A = (D_{\text{оп}} + D_{\text{ноп}}) : A^A = \\ &= D_{\text{оп}} : A^A + D_{\text{ноп}} : A^A = K_{\text{оп}}(A^A) + K_{\text{ноп}}(A^A). \end{aligned}$$

Це співвідношення дає змогу кількісно оцінити вплив трьох факторів: величини дохідних активів $F(2)$, величини операційних доходів $F(3)$ та величини неопераційних доходів $F(4)$. При цьому сукупний вплив $F(3)$ та $F(4)$ повинен дорівнювати величині впливу першого фактора $F(1)$ у попередньому розрахунку, тобто впливу зміни сукупного доходу на дохідність банку.

Для здійснення розрахунків необхідно визначити ще один скоригований коефіцієнт:

$$K_2 = (D_{\text{оп1}} + D_{\text{ноп0}}) : A^A_0.$$

За аналогічною методикою здійснюється коефіцієнтний аналіз доходів, згрупованих у такий спосіб:

- доходи, отримані від операційної діяльності банку, – процентні, від розрахунково-касового обслуговування, від операцій з цінними паперами тощо;

- доходи, отримані від інших видів діяльності, – факторингових, лізингових, довірчих, консультаційних та інших банківських послуг;
- доходи від незавершених угод – позареалізаційні доходи від операцій із цінними паперами, іноземною валютою тощо.

Отже, для зростання доходності банку необхідно безперервно здійснювати аналіз доходів і витрат, який розкриває причини їх змін та дає змогу виявити резерви зростання прибутковості банківської діяльності, для збільшення якої необхідно:

- підвищувати процентні доходи, оптимально керуючи кредитним портфелем;
- збільшувати частку дохідних активів в обсязі загальних активів банку;
- забезпечувати зростання не процентних доходів.

Завдання 7. Аналіз витрат.

Загальний підхід до аналізу витрат

Витрати – це зменшення економічної вигоди в аналізованому періоді внаслідок проведення комерційним банком фінансових та господарських операцій, які зменшують активи або збільшують заборгованість.

Здійснюючи аналіз витрат, необхідно:

- ◆ вивчити динаміку і структуру витрат за напрямками та постатейно;
- ◆ оцінити виконання фінансового плану за витратами;
- ◆ визначити вплив відповідних факторів на величину витрат з метою виявлення резервів їх оптимізації;
- ◆ виявити відповідність динаміки вартості ресурсної бази цінній політиці банку;
- ◆ вивчити вплив стану грошового ринку на структуру ресурсної бази банку та величину його витрат;
- ◆ розрахувати ступінь диверсифікації ресурсної бази банку.

Аналогічно загальному аналізу доходів банку здійснюється аналіз рівня витрат за окремими операціями за період, що аналізується. У звітності банків групування витрат за окремими напрямками збігається з розглянутим вище групуванням доходів, тобто містить такі види:

1. Процентні витрати:

- за залученими коштами клієнтів;
- за коштами інших банків, що містять позики і депозити;
- за емітованими борговими цінними паперами.

2. Комісійні витрати за послугами клієнтам та іншим банкам.

3. Загально-адміністративні витрати.
4. Витрати на персонал.
5. Відрахування до резервів.
6. Непередбачені витрати.

Щоб оцінити відношення отриманих доходів до здійснених банком витрат, необхідно застосувати групування витрат на процентні та непроцентні. У звітності банків до першої групи належать статті з розділу "Процентні витрати". Категорія непроцентних витрат містить витрати за комісійними послугами клієнтам, за валютними операціями, за забезпеченням функціонування банку, непередбачені та інші операційні витрати (сплата податків тощо). Насамперед аналізується роль певних напрямів витрат у загальному обсязі витрат на основі такої моделі:

$$B = B_{\pi} + B_{n},$$

де B – загальна сума витрат, B_{π} – процентні витрати, B_{n} – непроцентні витрати.

На основі моделей зв'язку виконується рівняння:

$$\Delta B = \Delta B_{\pi} + \Delta B_{n},$$

де ΔB – зміна загальної суми витрат, ΔB_{π} – зміна процентних витрат, ΔB_{n} – зміна непроцентних витрат.

Загальний аналіз витрат здійснюється у такий спосіб:

1) визначається частка абсолютного приросту за рахунок зміни кожного виду витрат у зміні загального обсягу витрат:

$$\Delta B_i / \Delta B \cdot 100 \%,$$

де ΔB_i – зміна обсягу окремих видів витрат; ΔB – зміна сукупної величини витрат;

2) розраховується відношення обсягу приросту за рахунок зміни кожного виду витрат до величини витрат у бізнес-плані або базовому періоді за формулою:

$$\Delta B_i / B_0 \cdot 100 \%,$$

де B_0 – обсяг витрат за бізнес-планом або у базовому періоді.

Відповідно: $\Delta B : B_0 = \Delta B_{\pi} / B_0 + \Delta B_{n} / B_0$;

3) розкладається відносна зміна загального обсягу витрат за складовими у такий спосіб:

$$I^B = B_1 / B_0 = I_{\pi}^B \cdot \nu_{\pi} + I_{n}^B \cdot \nu_{n},$$

де I^B , I_{π}^B , $I_{\text{н}}^B$ – індекси, що показують темп зміни відповідно загального обсягу витрат, величини процентних витрат, величини непроцентних витрат, які розраховуються так:

$$I^B = (B_{\pi 1} + B_{\text{н} 1}) : (B_{\pi 0} + B_{\text{н} 0}),$$

$$I_{\pi}^B = B_{\pi 1} : B_{\pi 0},$$

$$I_{\text{н}}^B = B_{\text{н} 1} : B_{\text{н} 0}.$$

v_{π} , $v_{\text{н}}$ – питома вага у загальному обсязі витрат відповідно величини процентних та непроцентних витрат за бізнес-планом або у базовому періоді, що розраховуються так:

$$v_{\pi} = B_{\pi 0} : B_0,$$

$$v_{\text{н}} = B_{\text{н} 0} : B_0.$$

Загальний аналіз витрат виконується за даними фінансового плану (кошторису) та звітності банку і починається з оцінювання виконання плану за витратами та з характеристики динаміки їх зростання відповідно до табл.12.

Таблиця 12. Загальний аналіз виконання плану за витратами

Показник	План		Факт		Відхилення		
	B_0	%	B_1	%	ΔB	% до B_0	$\Delta B_i : \Delta B$
Процентні витрати, B_{π}							
Непроцентні витрати, $B_{\text{н}}$							
Разом витрат, B							

За результатами наведених у табл. 12 розрахунків зробити висновок:

1. Як змінився фактичний обсяг витрат порівняно з кошторисом і за рахунок чого це відбулось.

2. Яка частка процентних та непроцентних витрат у зміні фактичного обсягу в порівнянні з кошторисом;

3. За допомогою індексного методу розрахувати темп зміни фактичного обсягу витрат:

$$I^B = B_1 : B_0$$

за рахунок темпів зміни обсягів процентних витрат -

$$I_{\pi}^B = B_{\pi 1} : B_{\pi 0}$$

і непроцентних витрат –

$$I_H^B = B_{H1} : B_{H0},$$

та за рахунок зміни темпів відповідно процентних і непроцентних витрат:

$$\begin{aligned} v_{\Pi} &= B_{\Pi 0} : B_0 \\ v_H &= B_{H0} : B_0. \end{aligned}$$

Отже,

$$I^B = I_{\Pi}^B \cdot v_{\Pi} + I_H^B \cdot v_H.$$

Відповідно до принципу прибутковості доходи банку повинні перевищувати витрати, тому загальна оцінка динаміки витрат банку містить аналіз коефіцієнтів, які характеризують стабільність діяльності та її прогнозування. До таких показників належать:

1) коефіцієнт дієздатності банку K_d , який визначається співвідношенням витрат і доходів. Оптимальне значення K_d не повинно перевищувати 0,95, збільшення до 1,0 і вище свідчить про погіршення дієздатності банку, тобто він стає збитковим;

2) коефіцієнт режиму економії витрат K_e , який є співвідношенням темпів збільшення витрат і темпів зростання доходів. Рівень показника $K_e < 1$ свідчить, що банк дотримується режиму економії, в іншому випадку – не дотримується.

Аналіз коефіцієнтів здійснюється за допомогою табл. 13.

Таблиця 13. Загальна оцінка динаміки витрат

Показники	Минулий період	Звітний період	Темп зростання, %
1. Витрати банку, тис. грн			
2. Доходи банку, тис. грн			
3. Коефіцієнт дієздатності K_d (ряд. 1 : ряд. 2)			
4. Коефіцієнт режиму економії K_e	*	*	

За даними таблиці порівняти темпи зростання витрат і темпи зростання доходів, визначити як змінились витрати на 1 гривню доходів і який темп зростання K_d і про що це свідчить.

Для визначення причин значного зростання загального обсягу витрат необхідно здійснити аналіз структури і динаміки витрат за їх статтями (табл. 14).

Таблиця 14. Постатейний аналіз структури і динаміки витрат

Статті витрат	Минулий рік		Звітний рік		Відхилення	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
1. Процентні витрати, всього У тому числі: за коштами клієнтів банку за коштами інших банків за цінними паперами власного боргу						
2. Комісійні витрати						
3. Інші операційні витрати, всього У тому числі: на персонал експлуатаційні сплата податків інші витрати						
4. Відрахування до резервів						
5. Непередбачені витрати						
6. Разом витрат						

За даними тал. 14 зробити висновок:

1. Як змінилась загальна сума витрат банку і за рахунок чого це відбувається.

2. За даними постатейного аналізу визначити як змінились процентні витрати за коштами клієнтів банку, непроцентні витрати на утримання персоналу, сплата податків, комісійні витрати, інші операційні витрати та непередбачені витрати.

Порівняльний аналіз доходів і витрат банку рекомендується здійснювати на основі такої системи коефіцієнтів:

1. Ступінь покриття непроцентних витрат непроцентними доходами

$$K_{\Pi} = D_{\Pi} : B_{\Pi}.$$

2. Процентне "відхилення":

$$K_{\text{в}} = D_{\Pi} : A_{\text{сер}}^{\text{д}} - B_{\Pi} : \Pi_{\text{сер}}^{\text{п}}.$$

3. Процентна маржа:

$$K_{\text{м}} = (D_{\Pi} - B_{\Pi}) : A_{\text{сер}}^{\text{д}},$$

де D_{Π} – непроцентні доходи; B_{Π} – непроцентні витрати; $A_{\text{сер}}^{\text{д}}$ – дохідні активи; $\Pi_{\text{сер}}^{\text{п}}$ – пасиви, що генерують процентні витрати.

Для загальної оцінки рівня витрат банку пропонується така система коефіцієнтів з урахуванням аналізу їх динаміки за кілька періодів, порівняння з граничними значеннями та показниками інших банків (табл. 15).

Наведені коефіцієнти дають змогу уточнити висновки про якість доходної бази банків, про роль окремих компонентів, що визначають доходність активів, про ефективність банківського контролю за своїми витратами. Порівняльна характеристика доходів і витрат є основою оцінки загального фінансового результату комерційної діяльності банку.

Наступним кроком аналізу є вивчення причини значного збільшення загальних витрат та витрат за окремими статтями і віднесення невикористаних витрат до резервів збільшення прибутку, для чого здійснюється факторний аналіз витрат.

Таблиця 15. Оцінка рівня витрат банку

Коефіцієнт	Чисельник	Знаменник	Оптимальне значення	Економічна характеристика
K_1	Витрати банку, V	Доходи банку, D	$< 1,0$	Загальна дієздатність банку
K_2	Операційні витрати, $V_{оп}$	Операційні доходи, $D_{оп}$	$< 0,95$	Прогнозний інструмент оцінки стійкості банку
K_3	Доходи банку, D	Платні пасиви, $P_{п}$	Визначає банк	Частка доходів на покриття заборгованості
K_4	Платні пасиви, $P_{п}$	Доходні активи, $A^д$	max 1,2	Розміщення платних пасивів у доходні активи
K_5	Витрати банку, V	Активи банку, A	Визначає банк	Вартість 1 грн. банківських активів
K_6	Процентні витрати, $V_{п}$	Середні залишки доходних активів, $A_{сеп}^д$	Визначає банк	Співвідношення витрат працюючих активів
K_7	Процентні витрати, $V_{п}$	Процентні доходи, $D_{п}$	$< 0,8$	Частка процентних витрат у процентних доходах банку
K_8	Непроцентні витрати, $V_{н}$	Активи банку, A	1—4 %	Граничний рівень непроцентних витрат на 1 грн. активів
K_9	Непроцентні витрати, $V_{н}$	Середні залишки активів, $A_{сеп}$	Визначає банк	Частка витрат на забезпечення функціонування банку

Продовж. табл.15

Коефіцієнт	Чисельник	Знаменник	Оптимальне значення	Економічна характеристика
K_{10}	Непроцентні доходи, D_n	Непроцентні витрати, B_n	$> 0,5$	Рівень покриття непроцентних витрат непроцентними доходами
K_{11}	Ліквідні активи, $A_{лікв}$	Платні пасиви, $\Pi^п$	$> 1,0$ (критичне значення $< 0,8$)	Збалансованість активної і пасивної політики банку
K_{12}	Витрати банку, B	Кількість клієнтів, $K_{кл}$		Узагальнюючий показник

Факторний аналіз процентних витрат банку здійснюється за такою методикою. Процентні витрати залежать від середніх залишків за сплаченими пасивами та середньої процентної ставки за ними:

$$F(B_n) = F(\Pi_{сер}) + F(i_{сер}),$$

де $F(B_n)$ – зміна (зростання або зниження) сумарних процентних витрат; $F(\Pi_{сер})$ – зміна (зростання або зниження) процентних витрат виключно за рахунок першого фактора – середніх залишків за сплаченими пасивами; $F(i_{сер})$ – зміна (зростання або зниження) процентних витрат виключно під впливом другого фактора – середньої процентної ставки за платними пасивами.

Кількісний вплив цих факторів на величину витрат визначається аналітичним прийомом різниці факторних показників.

Вплив першого фактора на процентні витрати визначається у такий спосіб:

$$F(\Pi_{сер}) = (\Pi_{сер}^1 - \Pi_{сер}^0) \cdot i_{сер}^0,$$

де $\Pi_{сер}^1$ – середні залишки за всіма сплаченими пасивами у періоді, що аналізується; $\Pi_{сер}^0$ – середні залишки платних пасивів у минулому (базовому) періоді; $i_{сер}^0$ – середня процентна ставка за сплаченими пасивами у базовому періоді.

Ступінь впливу середньої процентної ставки за сплаченими пасивами на процентні витрати розраховується за формулою:

$$F(i_{сер}) = (i_{сер}^1 - i_{сер}^0) : \Pi_{сер}^1,$$

де $i_{\text{сер}}^1$ – середня процентна ставка за платними пасивами у звітному періоді (що аналізується); $i_{\text{сер}}^0$ – середня процентна ставка за платними пасивами у попередньому періоді; $\Pi_{\text{сер}}^1$ – середні залишки за сплаченими пасивами у звітному періоді.

Кількісний вплив факторів на величину витрат здійснюється за допомогою аналітичної табл. 16.

Таблиця 16. Факторний аналіз процентних витрат банку

Показники	Минулий період	Звітний період	Відхилення		
			разом	у тому числі за рахунок зміни факторів	
				суми пасивів	процентна ставки
1. Середні залишки сплачених пасивів $\Pi_{\text{сер}}$, тис. грн					*
2. Середня ставка за сплаченими пасивами $i_{\text{сер}}$, (% : 100)				*	
3. Процентні витрати, тис. грн					
%					

За результатами факторного аналізу за даними табл. 16 визначити:

1. Як змінилась величина сплачених процентів за коштами клієнтів банку, за рахунок чого.

2. Як змінилась середня відсоткова ставка і до чого це призвело.

За результатами розрахунків визначається, який із двох названих вище факторів має більший вплив на зміну обсягу сумарних процентних витрат. Завдання банку – знизити такі витрати, оскільки вони обернено пропорційні до банківського прибутку.

Середні залишки за сплаченими пасивами залежать від:

- зростання обсягу платних пасивів (у тому числі сплачених депозитів). Для визначення такої залежності необхідно з'ясувати, як змінювалися середні залишки за сплаченими пасивами за останні роки, у тому числі по кварталах попереднього року. Позитивними ознаками є ритмічність та динамічність у залученні ресурсів, що дає змогу розширити активні операції комерційного банку та збільшити його доходи;

• зростання частки платних пасивів (у тому числі сплачених депозитів) у сукупних пасивах балансу банку. Для здійснення такого виду аналізу складається відповідна таблиця 17 та визначається тренд зміни даного параметра (табл.17).

Таблиця 17. Аналіз частки платних пасивів у пасивах балансу, тис. грн

Показники	Звітний рік	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.
1. Середні залишки сукупних пасивів, $P_{\text{сеп}}$					
2. Середні залишки процентних пасивів, $P_{\text{сеп}}^n$					
3. $P_{\text{сеп}}^n : P_{\text{сеп}}$ 100 %					

За даними табл. 17 зробити висновок про щоквартальні зміни частки платних пасивів банку.

Оцінюючи зміну частки сплачених депозитів за даними табл. 17, необхідно врахувати, що це – строкові вклади, зростання яких збільшує процентні витрати та водночас надає стабільності ресурсній базі банку. Їх вплив має як позитивне, так і негативне значення.

На середню процентну ставку за платними пасивами впливають такі чинники:

- ♦ ринковий рівень процентної ставки за депозитами та міжбанківськими кредитами, що залежить від стану грошового ринку. Це зовнішній фактор, банк на нього вплинути не може;
- ♦ структура ресурсної бази банку, аналіз якої здійснюється за допомогою табл. 18.

Таблиця 18. Аналіз структури платних пасивів банку

Вид процентних ресурсів	Звітний рік		У тому числі по кварталах				
			I кв.		II кв.		т. д.
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	
1. Поточні та інші рахунки клієнтів							
2. Депозити підприємств та організацій							
3. Вклади населення							
4. Міжбанківський кредит							
Разом ресурсів							

За даними табл. 18 з'ясувати про що свідчать результати аналізу структури платних пасивів банку в динаміці і до чого це веде.

За кожним інструментом платних пасивів необхідно визначити витрати та їх питому вагу в обсязі загальних процентних витрат.

Зміна обсягу процентних витрат залежить від суми платних пасивів (зобов'язань, що генерують процентні витрати $\Pi^п$), рівня витрат за окремими видами операцій ($W_в$) та частки окремих видів платних пасивів з різним рівнем витрат. Відповідно до розглянутої вище методики, наперед визначається середній розмір платних пасивів $\Pi_{сер}$, тоді рівень витрат за платними пасивами, що генерують процентні витрати, визначається за формулою:

$$W_в = B_п : \Pi_{сер}^п$$

Важливу роль в аналізі витрат банку відіграють фінансові коефіцієнти, що характеризують величину сукупних витрат та її складових, які припадають на 1 грн. активів банку, у тому числі дохідних активів. Для здійснення коефіцієнтного аналізу витрат використовують такі показники:

1. Коефіцієнт витрат (В) на 1 грн активів банку:

$K_в(A) = B : A$, який відображає величину витрат на 1 грн розміщених банком коштів.

2. Коефіцієнт витрат на 1 грн дохідних активів банку $K_в(A^д) = B : A^д$, який є різновидом попереднього коефіцієнта і показує кількість витрат на 1 грн дохідних активів.

3. Коефіцієнт операційних витрат на 1 грн дохідних активів банку $K_{оп} = B_{оп} : A^д$.

Операційні витрати містять: витрати за кредитними операціями, за рахунками та депозитами клієнтів, операціями з цінними паперами, валютою тощо.

4. Коефіцієнт неопераційних витрат на 1 грн дохідних активів банку $K_{ноп} = B_{ноп} : A^д$.

До неопераційних витрат належать: відрахування до фондів та резервів, від'ємні курсові різниці від переоцінки рахунків у іноземній валюті, витрати на реалізацію майна, сплачені штрафи, пені та інші позареалізаційні витрати.

Коефіцієнти $K_{оп}$ та $K_{ноп}$ є складовими попереднього коефіцієнта, їх сума відповідає його значенню.

Аналіз значення коефіцієнтів витрат у динаміці дасть змогу виявити тенденцію зростання або зниження величини витрат на 1 грн активів та

виявити резерви збільшення прибутковості банку. Факторний аналіз дає можливість кількісно оцінити вплив таких факторів, як величина сукупних витрат банку, її якісний склад, величина дохідних активів і активів у цілому.

Коефіцієнтний аналіз витрат здійснюється на підставі даних табл. 19.

Таблиця 19. Коефіцієнтний аналіз витрат банку

Показник	II квартал		III квартал		Відхилення		Темп зростання, %
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	
1. Активи банку, А У тому числі дохідні активи, А ^д						*	
2. Разом витрат, В У тому числі: операційні витрати неопераційні витрати						*	
3. Коефіцієнт витрат К _в (А) на 1 грн активів		*		*		*	
4. Коефіцієнт витрат К _в (А ^д) на 1 грн. дохідних активів		*		*		*	
5. Коефіцієнт операційних витрат на 1 грн дохідних активів		*		*		*	
6. Коефіцієнт неопераційних витрат на 1 грн дохідних активів		*		*		*	

За результатами розрахунків, наведеними у табл. 19 визначити який коефіцієнт має найбільше значення і як він змінився а також яке це має значення для банку.

Використовуючи метод ланцюгових підстановок, оцінюємо вплив таких факторів на коефіцієнт витратності дохідних активів:

- величини операційних та неопераційних витрат відповідно $F(1)$ та $F(2)$;
- величини дохідних активів $F(3)$.

Для факторного аналізу використовується така модель:

$$K_B(A^A) = B : A^A = (B_{\text{оп}} + B_{\text{ноп}}) : A^A = B_{\text{оп}} : A^A + B_{\text{ноп}} : A^A = K_{\text{оп}}(A^A) + K_{\text{ноп}}(A^A).$$

Визначимо два скориговані коефіцієнти:

$$K_1 = (B_{\text{оп1}} + B_{\text{ноп0}}) : A^A_0$$

$$K_2 = (B_{\text{оп1}} + B_{\text{ноп1}}) : A^A_0.$$

Вплив першого фактора – величини операційних витрат – визначається за формулою:

$$F(1) = K_1 - K_B(A^A)_0.$$

Вплив другого фактора – величини неопераційних витрат – визначається так:

$$F(2) = K_2 - K_1.$$

Вплив третього фактора – величини дохідних активів – визначимо за формулою:

$$F(3) = K_B(A^A)_1 - K_2.$$

Загалом сукупний вплив трьох факторів на коефіцієнт витрат на 1 грн дохідних активів буде таким:

$$F(K_B) = F(1) + F(2) + F(3).$$

Для розрахунку фінансової стійкості банку використовують такі формули:

$$D_{\text{пр}} = D_c - B_{\text{у.з}};$$

$$K_{\text{приб}} = D_{\text{пр}} : D_c = (D_c - B_{\text{у.з}}) : D_c;$$

$$D_{\text{б.зб}} = B_{\text{у.п.}} : K_{\text{приб}} = B_{\text{у.п.}} : [(D_c - B_{\text{у.з}}) : D_c];$$

$$P_{\text{ф.ст}} = (D_c - D_{\text{б.зб}}) : D_c = 1 - D_{\text{б.зб}} : D_c.$$

Таким чином, всебічний аналіз витрат банку дає змогу знаходити резерви підвищення прибутковості банківської діяльності й оцінювати ефективність їх використання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Алексєєнко М.Д.* Капітал банку: питання теорії та практики: Монографія. – К.: КНЕУ, 2002. – 276 с.
2. Аналіз банківської діяльності: (2)Підручник / *А.М. Герасимович, М.Д. Алексєєнко, І.М. Парасій-Вергуненко* та ін.; За ред. *А.М. Герасимовича*. – К.: КНЕУ, 2004. – 599 с.
3. Аналіз банківської діяльності: Підручник / *А.М. Герасимович, М. Д. Алексєєнко, І.М. Парасій-Вергуненко* та ін.: За ред. *А.М. Герасимовича*. – К.: КНБУ, 2003. – 599 с.
4. *Батракова Л.* Экономический анализ деятельности коммерческого банка. – М.: Логос, 2003. – 344 с.
5. *Білик Р.* Фінансові інвестиції: оцінка, облік та відображення у звітності за новими стандартами // Дебет-Кредит. – 2001. – № 27.
6. *Вітлінський Я, Пернарівський О.* Фінансова стійкість як система характеристика комерційного банку // Банківська справа. – 2000. – № 6. – С 48–51.
7. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні І Затверджено Постановою правління НБУ № 151 від 16.04.2003р.
8. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні. Затв. Постановою Правління НБУ від 28.08.2001 р. № 368.
9. Інструкція про порядок складання річного фінансового звіту в банках України / Затверджено Постановою правління НБУ від 3.12.2003 р. // www.rada.kiev.ua.
10. Інструкція про складання проміжної (квартальної) фінансової звітності банків України / Затверджено Постановою правління НБУ від 12.11.2002 р. // www.rada.kiev.ua.
11. *Ковбасюк М.Р.* Економічний аналіз діяльності комерційних банків і підприємств: Навч. посіб. – К.: Вид. дім "Скарби", 2001. – 336 с.
12. *Кочетков В.М.* Забезпечення фінансової стійкості сучасного комерційного банку: теоретико-методологічні аспекти: Монографія.– К.: КНЕУ, 2002. – 238 с.
13. *Парасій-Вергуненко І.М.* (1)Аналіз банківської діяльності: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2003. – 347 с.
14. Положений про порядок розрахунку резерву для відшкодування можливих збитків банків від операцій з цінними паперами та інших вкладень у статутні фонди підприємств І Затверджено Постановою НБУ від 07.12.2001 р. // www.rada.kiev.ua.

15. Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків / Затверджено Постановою НБУ від 06.07.2000 р. // www.rada.kiev.ua.

16. Правила організації статистичної звітності, що подається до НБУ / Затверджено Постановою НБУ від 19.03.2003 р. // www.rada.kiev.ua.

17. *Примостка Л. О.* Аналіз банківської діяльності: сучасні концепції, методи та моделі: Монографія. – К.: КНЕУ, 2002. – 316 с.

18. Про банки і банківську діяльність від 07.12.2000р. № 2121-III.

19. Про застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу готівки від 12.06.1995 № 436/95 із змінами від 07.09.2001р. № 802/2001.

20. Про затвердження Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах від 12.11.2003р. № 492.

21. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні від 28.08.2001р. № 368.

22. Про інвестиційну діяльність від 18.09.1991 № 1560-XII із змінами № 800-VI від 25.12.2008 р.

23. Про Національний банк України від 20.05.1999 № 679-XIV із змінами № 1608-VI від 21.08.2009 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
I. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ.....	4
II. ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ ТЕОРЕТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ	7
III. ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ І МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ЇХ ВИКОНАННЯ	10
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	40

Навчальне видання

**ВОРОБІЙОВА Ірина Аркадіївна
ПАЩЕНКО Олексій Вікторович**

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до виконання контрольних та самостійних завдань
з дисципліни
“Аналіз банківської діяльності”**

Коректор *М.О. Паненко*
Комп'ютерне верстання *А.В. Платонова*

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 2,4. Тираж 100 прим. Вид. № 21. Зам. № 280.

Видавець і виготівник Національний університет кораблебудування,
54025, м. Миколаїв, пр. Героїв Сталінграда, 9

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2506 від 25.05.2006 р.